

Dünyayı Bekleyen Tehlike: Gıda Krizi

Küresel ısınma tehlikesine paralel olarak, Türkiye'de 2008 yazının geçmiş yıllara oranla daha kurak geçmesi üzerine, yeni ve başka bir krizin yakın gelecekte kapımızı çalabileceğine ilişkin sorular özellikle bu yaz daha çok sorulmaya başlandı. Bu durumda, tahıl üretimindeki düşüş ve başta pirinç fiyatları olmak üzere diğer hububat fiyatlarının spekülasyon bir şekilde artması başrol oynadı.

Halkın büyük çoğunluğunun ancak temel gıda maddeleri sayesinde karnını doyurabildiği gerçeğinin, kişi başına düşen gelir seviyesinden de gayet rahat anlaşılacağı ülkemizde, yaşadığımız kuraklık nedeniyle yeni gündeme gelen bu kriz tehlikesi, dünyada bir süreden beri üzerinde en çok konuşulan ekonomik problemlerden biridir.

Bu tehlikenin adı: gıda krizi...

Son birkaç yılda dünyada buğday, pirinç, mısır gibi temel gıda maddelerinin fiyatları 2-3 misli arttı. Bu artışın büyük bölümü de bu yıl gerçekleşti. Türkiye örneğinde ise yılbaşından itibaren artmaya başlayan pirinç ve mercimek fiyatlarının bahar aylarında nasıl bir sıçrama gösterdiğini biliyoruz.

Bazı gıda maddelerinin 2008 yılı başından itibaren altı aylık fiyat artışlarının resmi enflasyon rakamlarının oldukça üzerinde gerçekleştiğini görüyoruz: Altı aylık fiyat artışı mercimekte % 80'i geçerken, pirinç ve bulgurda da % 50'ye yaklaştı. Ayçiçek yağı % 48 artarken, en çok tüketilen gıda maddesi olan ekmekte 6 aylık fiyat artışı % 26'yı,

makarnada % 20'yi geçti.

Dünyadaki durum da Türkiye'den pek farklı değil. Dünya gıda pazarında 60 tarım ürününün fiyatı 2006'da % 14, 2007'de % 37 arttı. Mısır fiyatları % 70 arttı. Pirinçte artış % 100'ü aştı. Buğday, soya fasulyesi ve yemeklik yağlarda da çok hızlı artış oldu.

Fiyat artışları bir yana, olası bir gıda krizinin bir diğer ayağı dünya tahıl üretimindeki ve stoklardaki düşmeler.

Dünya tahıl üretimi, bireysel düzeyde beslenme yeterliliğinin, küresel düzeyde de gıda güvenliğinin temel göstergesidir. 1950'den 1996'ya kadar yaklaşık 3 kat büyüyen tahıl hasadı, 2003'e kadar artış göstermeden 7 yıl aynı düzeyde devam etti. Ancak bunun son 4 yılında üretim tüketime yetmedi. 2002 ve 2003 yılında görülen 100 milyon tonluk açık kayıtlara geçen en büyük açık oldu.

Yıllar içindeki üretim ve tüketim rakamlarına baktığımızda son yıllardaki gelişmelerin daha korkutucu olduğunu görüyoruz. Artık dünya tahıl üretimi, tüketimi karşılamaya yetmiyor ve stoklar giderek azalıyor. Dünya Bankası'nın rakamlarına göre 100 milyon insan daha derin bir yoksulluğun pençesine itilmiş durumda.

Daralan yiyecek arzı, yükselen gıda fiyatları ve siyasal istikrarsızlığın kol gezdiği yeni bir döneme girilmiş gibi görünüyor. Hububat stoklarındaki düşüş, 2008'de dünya rekoru kırmış ve dünya tüketimi için sadece 55 günlük bir stok kalmış durumda...

Sadece elli beş gün! Gelmiş geçmiş en düşük tahıl stokunu elinde tutan dünyanın küresel hububat piyasalarında tam bir kaos yaşamaları için artık yalnızca tek bir kötü hasat mevsimi olması yetecek.

Bu nedenle gıda güvenliği giderek önem kazanıyor. Çünkü ekonomi büyüdükçe, üzerinde yaşayanların talepleri dünyanın karşılayabileceğinden daha hızlı artıyor, dünyanın kapasitesini aşıyor. Örneğin 1984 yılından beri tahıl hasadındaki artış, dünya nüfus artışının gerisinde kaldı. Bu gidişle dünyadaki en önemli besin kaynağı olan tahılların üretimi ve zaten sınırlı miktardaki stoklar insanların karnını doyurmaya yetmeyecek. Şimdiden yüz milyonlarca ifade edilen sayıda kişi açlıkla karşı karşıya kalmış durumda.

Durum o kadar acil hale gelmeye başladı ki, Dünya Bankası başkanı bile tüm zengin ülkelere çağrı yapma gereğini duydu. Başkan Robert Zoellick, Şubat ayında zengin ülkelerin çabuk hareket ederek, Birleşmiş Milletler'e bağlı Dünya Gıda Programı'na 500 milyon dolar aktarmaları gerektiğini söyledi. Aynı konuşmada, artan gıda fiyatlarının yoksul ülkelere 100 milyon kişiyi daha yoksulluğa itebileceği vurgulandı.

Açlığın getirebileceği sorunlar ise, yaşananlardan belli ki, göçlerden başlayıp savaşlara kadar uzanan çeşitlilik gösteriyor. Yükselen gıda fiyatları ve yaygınlaşan açlık karşısında bazı ülkelerde sosyal düzen çöküntüye uğruyor.

Birleşmiş Milletler'in kıtlık nedeniyle dünyanın dört bir yanında isyan çıkacağı uyarısı ile aynı tarihlerde, Pakistan'da siloları ve tahıl nakliyat

kamyonlarını korumak için binlerce silahlı asker görevlendiriliyor. Bu yılın ilk üç ayı içinde Sudan'da Darfur mülteci kamplarındaki 2 milyon insana gıda yardımı götüren kamyonlardan 56'sı silahlı kişilerce kaçırılıyor ve kamyonların 36'sıyla şoförlerden 24'ü bulunamıyor... Bu bölgeye yardımın yarıya inmesiyle birlikte, gıda güvenliğinin yeniden tesis edilememesi halinde, vahim bir açlığın ortalığı sarması işten bile değil.

Başka örnekler de var: Mısır'da fırınların önünde devlet destekli ekmek için kuyruğa giren insanlar arasında kavga ve çatışmalar... Yemen'de en az 12 kişinin ölümüyle sonuçlanan ayaklanmalar, Fas'ta 34 isyancının tutuklanıp hapse atılması, Kamerun'da düzinelerce insanın canını

alan, yüzlercesinin de tutuklanmasıyla sonuçlanan ayaklanmalar... Bunlara Endonezya, Etiyopya, Filipinler, Haiti, Meksika, Moğolistan, Senegal gibi, dört kıtaya yayılmış ülkelerdeki huzursuzluk olaylarını da ekleyebiliriz.

Çoğu tarım uzmanı, çevreci ve ekonomist, yaklaşan gıda krizinin bugüne kadar yaşanan açlık ve yoksulluk tehlikesinden daha farklı boyutları olduğunu düşünüyor. Earth Policy Institute adlı sivil toplum kuruluşunun başkanı, çevre analisti ve düşünür Lester Brown'a göre; dünya şimdiye kadar böyle bir durumla hiç karşılaşmamış. Brown, içine girmekte olduğumuz bu krizin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın zaman zaman hava koşullarına bağlı olarak yaşadığı hububat fiyat dalgalanmalarından tamamen farklı olduğunu yazıyor.

Bu krizin nedenleri konusunda farklı görüşler ileri sürülse de, hepsinin bulunduğu ortak noktalar var. Öte yandan var olan talebe karşın yıllar içinde bu kadar azalmış üretime ve artan açlık tehlikesine karşın, yoksulların ve açlıkla boğuşanların aslında gerçekten aç kalmayabileceğini düşünenler de var.

Olası bir gıda krizinin ve açlık/gıda yetersizliğinin gerçek nedenlerini bir sonraki yazıda inceleyeceğiz.

Kaynaklar:

- Brown, Lester, *Dünyayı Nasıl Tükettik*, Çev: M. Fehmi İmre, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Temmuz 2006
- Madra, Ömer, *Dünya Gıda Krizine Doğru*, Açık Radyo
- BIA Haber Merkezi, 26 Mart 2008
- Sönmez, Mehmet, "Vatandaşın Enflasyonu Resmi Rakamın Üç Katı", BIA Haber Merkezi, 04 Temmuz 2008
- ABD Tarım Bakanlığı Verileri, www.fas.usda.gov

